

ЖАРАНСЫЗДЫКТЫ
ЖОЮУ ЖӨНҮНДӨ

1961-жылдын



ЖАРАНСЫЗДЫКТЫ ЖОЮУ ЖӨНҮНДӨ КОНВЕНЦИЯ

БИРИККЕН УЛУТТАР УЮМУНУН КОНВЕНЦИЯСЫ

1961-жылдын 30-августу

Макулдашып жаткан мамлекеттер,
Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы Ассамблеясы 1954-жылы 4-декабрда кабыл алган 896-Резолюциясына ылайык аракеттенип,
эл аралык макулдашуулар менен жарансыздыкты кыскартууну каалоону эске алып,
төмөнкү тууралуу макулдашышты:

1-берене

1. Макулдашып жаткан мамлекет анын аймагында төрөлгөн, болбосо жарандыгы болбогон жакка өзүнүн жарандыгын берет. Мындай жарандык төмөнкү учурларда берилет:

а) төрөлгөндө, мыйзамдагы жагдайларга карата, же

б) мамлекеттин мыйзамына ылайык кызыкдар жактын же анын атынан тиешелүү бийликтерге өтүнүч боюнча ушул берененин 2-пунктунун жоболорун эске алуу менен мындай өтүнүчтөр четке кагылбайт.

Ушул пунктун "б" пунктчасына ылайык өз жарандыгын берүүнү караштырган Макулдашып жаткан мамлекет, мамлекеттин мыйзамы менен белгилениши мүмкүн болгон мындай жаш куракта жана мындай шарттарды эске алуу менен мыйзамга ылайык өз жарандыгын берүүнү да караштыра алат.

2. Макулдашып жаткан мамлекет өзүнүн жарандыгын берүүнү ушул берененин 1-пунктунун "б" пунктчасына ылайык төмөнкү бир же бир нече шарттар боюнча коё алат:

а) макулдашып жаткан мамлекет тарабынан өтүнүч белгиленген мезгилдин ичинде, он сегиз жаштан кечиктирбей, жыйырма бир жаштан ашпаган мезгилде берилет, бирок өзү өтүнүч бере алган кеминде бир жыл убактысы бар, кызыкдар жактын буга мыйзамдуу уруксатты алуу зарылчылыгы жок болсо, (сүйлөм түшүнүксүз, же орусчасы жок, салыштырганга);

б) кызыкдар жак негизинен Макулдашып жаткан мамлекеттин аймагында, ушул мамлекет тарабынан белгиленген мезгилдин ичинде, бул мезгил түздөн түз өтүнүч бергенге чейин беш жылдан ашпаган же жалпысынан он жылдан ашпаган шартта жашайт;

с) кызыкдар жак мамлекеттик коопсуздукка каршы укук бузуу үчүн соттолбосо жана жазык айыбы боюнча беш же андан көп жылдык мөөнөткө эркинен ажыратуу өкүмү чыгарылбаса;

д) кызыкдар жак туруктуу апатрид болсо.

3. Ушул берененин 1 "б" жана 2-пункттарынын жоболоруна карабастан, Макулдашып жаткан мамлекеттин аймагында, энеси ушул мамлекеттин жарандыгына ээ болгон, никеде төрөлгөн наристе, төрөлгөндө ушул жарандыкка ээ болот, болбосо ал жарандыгы жок болот.

4. Макулдашып жаткан мамлекет болбосо жарандыгы жок болгон жана Макулдашып жаткан мамлекеттин аймагында төрөлүп, анын жарандыгын алууга мүмкүнчүлүгү болбогон, өтүнүч берүү жаш курагынан өтүп кеткенине байланыштуу, же талап кылган жашоо шарттарын аткарбаган, ошол жак төрөлгөндө ата-энесинин бири жогоруда аталган Макулдашып жаткан мамлекеттердин биринин жарандыгына ээ болгон жакка өз жарандыгын берет. Эгерде анын ата-энеси ал төрөлгөн учурда эки башка жарандыкка ээ болсо, кызыкдар жак атасынын жарандыгын же энесинин жарандыгын алуу тууралуу маселе мындай Макулдашып жаткан мамлекеттин улуттук мыйзамынын негизинде аныкталат. Эгерде мындай жарандыкты алуу үчүн өтүнүч зарыл болсо, анда андай өтүнүч арыздануучу же анын атынан мамлекеттин улуттук мыйзамынын талаптарына ылайык тиешелүү бийлик органына берилүүгө тийиш. Ушул берененин 5-пунктунун жоболорун эске алуу менен мындай өтүнүчтөр четке кагылууга жатпайт.

5. Макулдашып жаткан мамлекет өзүнүн жарандыгын ушул берененин 4-пунктунун жоболоруна ылайык, төмөнкүдөй бир же бир нече шарттардын негизинде бере алат:

а) Өтүнүч арыздануучу жыйырма үч жаштан кем болбогон Макулдашып жаткан мамлекет тарабынан белгиленген жашка жеткенге чейин берилет.

б) Кызыкдар жак Макулдашып жаткан мамлекеттин аймагында ушул мамлекет тарабынан белгиленген үч жылдан ашпаган түздөн түз өтүнүч берүүнү коштогон убакыттын ичинде туруктуу жашайт.

с) Кызыкдар жак ар дайым апатрид болсо.

2-берене

Макулдашып жаткан мамлекеттин аймагында табылган таштанды бала, туулган жери аныкталбагаса, ушул мамлекеттин жарандыгына ээ болгон ата-энеден ушул аймакта туулган деп болжолдонот.

3-берене

Ушул Конвенцияга ылайык макулдашып жаткан мамлекеттердин милдеттенмелерин аныктоо максатында суу кемесинде же учуучу аппаратта төрөлсө, ушул суу кемеси кайсы өлкөнүн желеги астында сүзүп жүрсө, ошол мамлекеттин аймагында же ушул учуучу аппарат кайсы мамлекеттин аймагында катталган болсо, ошол мамлекеттин аймагында болгон деп эсептелинет.

4-берене

1. Макулдашып жаткан мамлекет болбосо жарандыгы болбогон, анын аймагында төрөлбөгөн жакка, эгерде бул жак төрөлгөн учурда анын ата-энесинин биринде ушул мамлекеттин жарандыгы болгон жакка берилет. Эгерде анын ата-энеси ал төрөлгөн учурда эки башка жарандыкка ээ болсо, кызыкдар жак атасынын жарандыгын же энесинин жарандыгын алуу тууралуу маселе мындай Макулдашып жаткан мамлекеттин улуттук мыйзамынын негизинде аныкталат. Ушул пункттун жоболоруна ылайык жарандык берилет:

а) төрөлгөндө, мыйзамга ылайык, же

б) мамлекеттин мыйзамына ылайык кызыкдар жактын же анын атынан тиешелүү бийликтерге өтүнүч боюнча. Ушул берененин 2-пунктунун жоболорун эске алуу менен мындай өтүнүчтөр четке кагылбайт.

2. Макулдашып жаткан мамлекет ушул берененин 1-пунктунун "б" пунктчасына ылайык өзүнүн жарандыгын берүүнү төмөнкү бир же бир нече шарттар боюнча коё алат:

а) Өтүнүч арыздануучу жыйырма үч жаштан кем болбогон Макулдашып жаткан мамлекет тарабынан белгиленген жашка жеткенге чейин берилет;

б) Кызыкдар жак Макулдашып жаткан мамлекеттин аймагында ушул мамлекет тарабынан белгиленген үч жылдан ашпаган түздөн түз өтүнүч берүүнү коштогон убакыттын ичинде туруктуу жашайт;

в) кызыкдар жак мамлекеттик коопсуздукка каршы укук бузуу үчүн сот тарабынан күнөлүү деп аныкталбаса;

д) кызыкдар жак туруктуу апатрид болсо.

5-берене

1. Эгерде Макулдашып жаткан мамлекеттин мыйзамы никелешүү, никени бузуу, мыйзамдаштыруу, таануу же асырап алуу сыяктуу жеке статусундагы кандайдыр бир өзгөрүүлөрдүн натыйжасында жарандыгын жоготууну караштырган болсо, жарандыкты мындай жоготуу башка жарандыкты алуу шартына коюлат.

2. Эгерде Макулдашып жаткан мамлекеттин мыйзамына ылайык никеси жок төрөлгөн бала тууганчылык байланыштарды таануунун натыйжасында ушул өлкөнүн жарандыгынан ажыраса, ал тиешелүү бийликтерге жазуу жүзүндөгү өтүнүч берүү жолу менен бул жарандыгын калыбына келтирүү мүмкүнчүлүгү берилет; мындай өтүнүчтү берүүнү белгилеген шарттар ушул Конвенциянын 1-беренесинин 2-пунктунда берилген шарттардан катуу болбоого тийиш.

6-берене

Эгерде Макулдашып жаткан мамлекеттин мыйзамы ушул мамлекеттин жарандыгынан кандайдыр бир жакты ажыратуунун же жоготуунун натыйжасында, ушул жактын жубайы же балдары жарандыгын жоготууну караштырса, мындай жоготуу башка жарандыкты алуу шартына коюлат.

7-берене

1. а) Эгерде Макулдашып жаткан мамлекеттин мыйзамы жарандыктан баш тартууга уруксат берсе, эгерде тиешелүү жаран башка жарандыкты албаса, мындай баш тартуу жарандыкты жоготуунун жыйынтыгы болбоого тийиш.

б) Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы Ассамблеясы тарабынан 1948-жылы 10-декабрда жактырылган Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 13 жана 14-беренелеринде берилген принциптерге ылайык келбеген учурларда ушул пункттун "а" пунктчасынын жоболору колдонулбайт.

2. Кандайдыр бир чет мамлекетте жарандык алууну каалаган Макулдашып жаткан мамлекеттин жараны, эгерде ушул чет мамлекеттин жарандыгын же бул тууралуу тиешелүү ырастамасын албаса, өз жарандыгын жоготпойт.

3. Ушул берененин 4 жана 5-пункттарынын жоболоруна ылайык, Макулдашып жаткан мамлекеттин жараны апатрид болуу үчүн, чыгып кетүүнүн, чет өлкөдө

болуунун, катталбай калуунун натыйжасында же башка ушул сыяктуу негиздер боюнча өзүнүн жарандыгын жоготпойт.

4. Жарандык алган жак, эгерде ал өз жарандыгын сактап калуу ниети жөнүндө бийликке билдирбей калган учурда, Макулдашып жаткан мамлекеттин мыйзамына ылайык үзгүлтүксүз жети жылдан кем эмес мезгилдин ичинде чет өлкөдө жашагандыгына байланыштуу жарандыгын жоготот.

5. Макулдашып жаткан мамлекеттин ушул мамлекеттин аймагынан тышкары төрөлгөн жараны, эгерде аталган мезгилдин ичинде ушул Мамлекеттин аймагында жашаса же тиешелүү бийлик органдарында катталса, ушул Мамлекеттин мыйзамы бул жактын жарандыгын жашы жеткенден кийин бир жыл өткөнгө чейин сактап калат.

6. Ушул беренедө аталган жагдайларда эч бир жак, эгерде мындай жоготуу бул жакты апатрид кылса, мындай жоготуу ушул Конвенциянын башка бир токтомдору менен түздөн түз тыюу салынбаган болсо, кандайдыр бир Макулдашып жаткан мамлекеттин жарандыгын жоготпойт.

8-берене

1. Макулдашып жаткан мамлекет, эгерде мындай ажыратуу аны апатриде айландырса, ал жакты жарандыгынан ажыратпайт.

2. Ушул берененин 1-пунктунун жоболоруна карабастан, жак Макулдашып жаткан мамлекеттин жарандыгынан төмөнкү учурларда ажыратылышы мүмкүн:

а) 7-берененин 4 жана 5-пунктарына ылайык жарандыкты жоготууга жол берилген жагдайларда;

б) эгерде жарандык жалган маалыматтарды берүүнүн натыйжасында же алдоонун натыйжасында алынган болсо.

3. Ушул берененин 1-пунктунун жоболоруна карабастан, эгерде кол коюуда, ратификациялоодо же кошулууда ал учурда өзүнүн улуттук мыйзамы менен каралган төмөнкү бир же бир нече негиздер боюнча жарандыктан ажыратуу укугун калтырууну көрсөтсө, каалаган Макулдашып жаткан мамлекет каалаган жакты өз жарандыгынан ажыратуу укугун сактап кала алат:

а) ушул Макулдашып жаткан мамлекетке чыныгы берилүү милдетине каршы, тиешелүү жак:

i) Макулдашып жаткан мамлекеттин түздөн түз тыюу салуусун тоготпой башка мамлекетке кызмат көрсөтсө же кызмат көрсөтүүсүн улантса, же башка мамлекеттен сыйлык алса же алуусун улантса, же

ii) ушул Мамлекеттин жашоо кызыкчылыктарына олуттуу зыян келтирген жүрүм-туруму;

б) тиешелүү жак башка мамлекетке ант берсе же чыныгы берилүү жөнүндө расмий билдирүү жасаса, же Макулдашып жаткан мамлекетке чыныгы берилүүдөн баш тартуу чечиминин белгилүү бир далилдерин берсе.

4. Эч бир Макулдашып жаткан мамлекет ушул берененин 2 жана 3-пунктуна ылайык жол берилген жарандыктан ажыратуу укугун жүзөгө ашырбоого тийиш, тиешелүү жак үчүн ишти сот же башка көз карандысыз мекеме тарабынан адилеттүү териштирүүгө укугун караштырган мыйзамга ылайык аракеттенген учурларын кошпогондо.

9-берене

Эч бир Макулдашып жаткан мамлекет эч бир жакты же жактар тобун расалык, этностук, диний же саясий негиздер боюнча жарандыгынан ажырата албайт.

10-берене

1. Макулдашып жаткан мамлекеттердин ортосундагы аймакты өткөрүп берүүнү караштырган каалаган келишим, бул өткөрүп берүүнүн натыйжасында эч ким апатрид болуп калбайт деген кепилдигин берген жоболорду камтышы зарыл. Макулдашып жаткан мамлекет ушул Конвенцияга катышпаган мамлекет менен түзүлүп жаткан мындай келишим аталган жоболорду камтышы үчүн болгон аракетин жумшоого тийиш.

2. Мындай жоболор жок болсо, аймак өткөрүлүп жаткан же башка жолдор менен аймакты алган Макулдашып жаткан мамлекет өз жарандыгын, мындай өткөрүп берүүнүн же алуунун натыйжасында болбосо, апатрид боло турган жактарга берет.

11-берене

Макулдашып жаткан мамлекеттер алтынчы ратификациялоочу грамотаны же кошулуу жөнүндө грамотаны сактоого өткөргөндөн кийин мүмкүн болушунча аз убакыттын ичинде Бириккен Улуттар Уюмунун алкагында ушул Конвенциянын негизинде кандайдыр бир артыкчылыктарды талап кылган жактар өз талаптарын караштыруу жана ушул талаптарды тиешелүү бийлик органдарына берүүдө аларга жардам көрсөтүү тууралуу өтүнүктөрү менен кайрыла алган мекемени түзүүгө көмөктөшүүсү зарыл.

12-берене

1. Ушул Конвенциянын 1-беренесинин 1-пунктунун же 4-беренесинин жоболорунда каралгандай, төрөлгөндө, мыйзамдагы жагдайларга ылайык өзүнүн жарандыгын бербеген Макулдашып жаткан мамлекетте жагдайларга карата 1-беренесинин 1-пунктунун же 4-беренесинин жоболору ушул Конвенция күчүнө киргенге чейин төрөлгөн, ошондой эле ал күчүнө киргенден кийин төрөлгөн жактарга карата колдонулат.

2. Ушул Конвенциянын 1-беренесинин 4-пунктунун жоболору күчүнө киргенге чейин төрөлгөн, ошондой эле күчүнө киргенден кийин төрөлгөн жактарга карата колдонулат.

3. Ушул Конвенциянын 2-беренесинин жоболору ушул Конвенция Макулдашып жаткан мамлекет үчүн күчүнө киргенден кийин ушул мамлекеттин аймагында табылган балдарга гана карата колдонулат.

13-берене

Бул Конвенция жарансыздыкты кыскартууга көбүрөөк көмөктөшкөн жана каалаган Макулдашып жаткан мамлекеттин колдонуудагы же күчүнө кирип жаткан мыйзамдарында камтылган же эки же андан ашык Макулдашып жаткан мамлекеттердин ортосунда колдонулуп жаткан же күчүнө кире турган каалаган конвенцияларда, келишимдерде же макулдашууларда камтылган жоболорду козгоочу катары түшүндүрүлбөөгө тийиш.

14-берене

Ушул Конвенцияны түшүндүрүү же колдонуу боюнча Макулдашып жаткан мамлекеттердин ортосунда пайда болгон бардык талаштар, башка жол менен

чечилбесе, ушул талаштагы каалаган тараптын талабы боюнча Эл аралык Сотко көрсөтүлөт.

15-берене

1. Ушул Конвенция эл аралык карым-катыштары үчүн каалаган Макулдашып жаткан мамлекет жоопкерчилик тарткан бардык өз алдынча башкаруусу жок, карамагындагы, колониялык жана башка метрополия болуп саналбаган аймактарга карата колдонулат; ушул берененин 2-пунктунун жоболоруна каршы келбегенине байланыштуу кол коюуда, ратификациялоодо же кошулууда тиешелүү Макулдашып жаткан мамлекет мындай кол коюунун, ратификациялоонун же кошулуунун натыйжасында ушул Конвенция жайыла турган метрополия болуп саналбаган, аймакты же метрополия болуп саналбаган аймактарды көрсөтүүгө тийиш.

2. Кандай болсо дагы, сөз жарандык тууралуу болуп жатат, метрополия болуп саналбаган аймак метрополиялык аймак менен бир бүтүн катары саналбайт, ушул аймакка бул Конвенциянын жайылышы үчүн Макулдашып жаткан мамлекеттин же метрополия болуп саналбаган аймактын негизги мыйзамдарына же практикаларына ылайык метрополия болуп саналбаган аймактын алдын ала макулдугу талап кылынганда, бул Макулдашып жаткан мамлекет он эки айлык мөөнөттүн ичинде, аталган Макулдашып жаткан мамлекет тарабынан бул Конвенцияга кол койгон күндөн тартып, метрополия болуп саналбаган аймактын зарыл болгон макулдугун алуу үчүн чараларды көрүүгө тийиш, ал эми мындан макулдук алынгандан кийин, Макулдашып жаткан мамлекет Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысын кабарлоого милдеттүү. Бул Конвенция мындай кабарлоодо көсөтүлгөн аймакта же аймактарда, Башкы катчы ушул кабарлоону алган учурдан тарта колдонулуп баштайт.

3. Ушул берененин 2-пунктунда аталган он эки айлык мөөнөт аяктагандан кийин тиешелүү Макулдашып жаткан мамлекеттер эл аралык карым-катыштары үчүн жооптуу жана аларга карата ушул Конвенцияны жайылтууга макулдугу алынбаган метрополия болуп саналбаган аймактар менен консультациялоолордун жыйынтыктары жөнүндө Башкы катчыга билдирүүсү тийиш.

16-берене

1. Ушул Конвенция 1961-жылдын 30-августунан 1962-жылдын 31-майын кошуп Бириккен Улуттар Уюмунун борбордук мекемелеринде кол коюу үчүн ачык болот.

2. Бул Конвенция төмөнкүлөрдүн атынан кол коюу үчүн ачык:

- а) Бириккен Улуттар Уюмунун каалаган мүчө-мамлекеттери;
- б) келечекте жарансыздыкты жоюу же кыскартуу боюнча Бириккен Улуттар Уюмунун Конференцияларына катышууга чакырылган башка өлкөлөр;
- с) Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы Ассамблеясы Конвенцияга кол коюуга же кошулууга чакыруу жөнөткөн каалаган мамлекет.

3. Бул Конвенция ратификацияланат жана ратификациялоо жөнүндө документтер Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысында сактоого өткөрүлөт.

4. Бул Конвенция ушул берененин 2-пунктунда эскертилген мамлекеттер үчүн кошулуу үчүн ачык болот. Кошулуу Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысында кошулуу жөнүндө акты сактоого өткөрүү жолу менен жүргүзүлөт.

17-берене

1. Кол коюуда, ратификациялоодо же кошулууда каалаган мамлекет Конвенциянын 11, 14 же 15-беренелерине эскертүүлөрдү киргизе алат.

2. Бул Конвенцияга эч кандай башка эскертүүлөрдү киргизүүгө жол берилбейт.

18-берене

1. Бул Конвенция ратификациялоо же кошулуу тууралуу алтынчы документти сактоого өткөрүлгөн күндөн кийин эки жылдан кийин күчүнө кирет.

2. Конвенцияны ратификациялаган же алтынчы ратификациялык грамотаны же кошулуу жөнүндө актты депонирлөөдөн кийин кошулган бардык мамлекеттер үчүн Конвенция тиешелүү мамлекет тарабынан өзүнүн ратификациялоочу грамотасы же кошулуу жөнүндө актты депонирлеген күндөн тартып токсонунчу күнү же бул Конвенция ушул берененин 1-пунктунун жоболоруна ылайык, кыйла кечки датасына карата күчүнө кирет.

19-берене

1. Каалаган Макулдашып жаткан мамлекет каалаган убакытта Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысынын атына кат жүзүндөгү билдирүү аркылуу ушул Конвенцияны жокко чыгара алат. Мындай жокко чыгаруу тиешелүү Макулдашып жаткан мамлекет үчүн Башкы катчы кабарлоону алган күндөн тартып бир жылдан кийин күчүнө кирет.

2. 15-берененин жоболоруна ылайык ушул Конвенция кайсы бир Макулдашып жаткан мамлекеттин метрополия болуп саналбаган аймагына жайылтылса, бул Мамлекет мындан кийин каалаган убакытта, тиешелүү аймактын макулдугу менен ушул аймакка карата өз алдынча бул Конвенцияны жокко чыгаруу жөнүндө Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысына кабарлоо жасай алат. Мындай жокко чыгаруу бардык башка Макулдашып жаткан мамлекеттерге талаптагыдай кабарлоо тууралуу билдирүү жасаган Башкы катчы тарабынан бул кабарлоону алган күндөн тартып бир жылдан кийин күчүнө кирет.

20-берене

1. Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысы Бириккен Улуттар Уюмунун бардык мүчөлөрүнө жана анын мүчөсү болуп саналбаган 16-беренеден аталган мамлекеттерге төмөнкү жагдайлар жөнүндө кабарлайт:

a) 16-беренеге ылайык кол коюу, ратификациялоо жана кошулуу тууралуу;

b) 17-беренеге ылайык эскертүүлөр тууралуу;

c) 18-беренеге ылайык бул Конвенция күчүнө кирген күн тууралуу;

d) 19-беренеге ылайык жокко чыгаруулар тууралуу.

2. Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысы алтынчы ратификациялоочу грамотаны же кошулуу жөнүндө грамотаны депонирлөөдөн кечиктирбей, 11-беренеге ылайык анда эскертилген мекемени түзүү тууралуу маселеге Башкы Ассамблеянын көңүлүн бурат.

21-берене

Бул Конвенция күчүнө кирген күнү Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысы тарабынан каттоого алынат.

Жогоруда берилгенди тастыктап, төмөндө кол койгон ыйгарым укуктуу өкүлдөр ушул Конвенцияга кол коюшту.

Бир миң тогуз жүз алтымыш биринчи жылдын отузунчу август күнү Нью-Йоркто бир нускада түзүлдү, англис, испан, кытай, орус жана француз тексттери бирдей аутенттүү болуп саналган, Бириккен Улуттар Уюмунун архивине сактоого өткөрүлгөн жана күбөлөндүрүлгөн көчүрмөлөрү Бириккен Улуттар Уюмунун бардык мүчөлөрүнө жана анын мүчөсү болуп саналбаган, ушул Конвенциянын 16-беренедө аталган мамлекеттерге өткөрүлүп берилет.

(балким колтамгалар)

A/CONF.9/15, 1961